

Valmiera. Teātris. Maskava

Esam pietuvojušās tam brīdim, kad mana varone ver teātra durvis un piesakās... galmā pie teātra dievietes Melpomenes... Nē, pagaidām tikai Valmieras teātrī, kur 2013. gadā Regīna Devīte, sadzīvē iesaukta par Reksi, iespējams, nosvinēs savus 35 darba gadus. Ja viņa to darīs, tad tā būs viena lustīga balle! Es droši vien tajā nepiedalīšos, jo cilvēku tāpat būs pārpārēm. Pāris dienu pēc jubilejas Regīna man, zināms, piezvanīs un visu izstāstīs, bet, ja laimēsies, būs pataupījusi gabaliņu kūkas.

Tāču atgriezīsimies Rīgā, kad Regīna pabeidz mācības Kultūras darbinieku tehnikumā.

Ka tik teātrī!

Bet vispār tas Rīgas laiks bija brīnišķīgs! – Regīna jūsmo, acis viņai mirdz, sejā pavīd sapņains smaids, viņa ilgi klusē.

Mēs tik daudz apmeklējām teātrus. Atceros – viena no spilgtākajām izrādēm, kuru noskatījos Dailes teātrī, bija *Kādas sēdes protokols* Mazajā zālē. Drāmas teātrī mums ļāva palīdzēt pīt vainagus *Skroderdienām* un no balkona tos mest zālē publikai.

Decembrī beidzās mācības tehnikumā – jāsāk domāt par darbu. Mamma paziņas aizliek labu vārdu par mani Ilonai Briedei, Valmieras teātra direktorei, un tieši manā dzimšanas dienā – 1978. gada 18. janvārī – mani pieņem teātrī par orķestra aktrisi – bija tāds amats. Esmu gatava darīt gluži vienalga ko, piemēram, mazgāt grīdas, par ko saņemt mazu aldiņu, – ka tik teātrī! Beigās izrādās, ka štatu sarakstos nekāda orķestra aktrise neesmu, bet vienkārši ģērbēja ar 60 rubļu lielu mēnešalgu. Komandējuma naudu gan maksā, jo daudz braukājam ar izrādēm pa Latviju. Bet arī tā man nesanāk nekāda dižā, jo tie ir procenti no algas.

Uzvedumu daļas vadītājs Ilgvars Upenieks nāk apskatīties, kas es par putnu. “Ak, kāds tev skaists kakliņš!” viņš saka. “Tu jau noteikti gribēsi arī uz skatuves iet?” – “Nu protams!” atbildu. Pēc tam apskatīju sevi spogulī – nekāds skaistais mans kakliņš nav... Laikam vienīgi kaklu nebiju nozieķējusi, tāpēc tas rēgojās balts...

Agrāk teātrī neviens nenāca strādāt tikai tāpēc, lai nopelnītu naudu. Visus vilināja skatuve. Mans kursabiedrs Harijs [Upenieks] sāka kā skatuvnieks, vēlāk kļuva par uzvedumu daļas vadītāju. Tālis [Lasmanis] studiju laikā bija skatuves strādnieks.

Pētera Lūča lielajās izrādēs visi gāja tautā, dancoja; izrādē *Mākoņu krāsas* gulēja uz skatuves, tēlojot bēgļus, – reti kurš atsacījās, jo visiem patika to darīt.

Apģērbt aktieri

Valmieras teātris ir izbraukumu teātris. Ja pareizi atceros, tad gadā iestudēja sešas izrādes. Pirmizrādi nospēlēja mājās, tad vēl divas izrādes un pēc tam devās izbraukumā. Tas nozīmē, ka aizceļojam uz divpadsmit dienām, bet manā pārziņā ir visi kostīmi, jo tieši ģērbēja atbild par to, kādā izskatā aktieris iet uz skatuves. Pēc izrādes no grimētavām atkal jāsavāc visi tērpi un apavi, jāsaliek kastēs – kostīmi tiek vesti tādās saplākšņā kastēs kā skapjos –, tajās viss jāievieto.

Pirms izrādes jāpagūst dažu kostīmu izgludināt. Es – vidū ar gludekli.

Pirmā izrāde, ar kuru braucu kā ģērbēja, ir Pētera Lūča iestudētā *Trīs mīlestības*. Sākumā esmu mācekle, skatos, kā strādā kolēģe Inta Obuševa un domāju: “Ko viņa tik traki ņemas! Nu nebūs vienas kurpes paņemtas līdzī – kas par to? Uzvilks zābakus vai savas kurpes – kurš gan to redzēs! Izrādē darbojas mūķenes garos talāros – zem tiem taču nekas nav manāms. Bet vēlāk, kad man pašai kaut kas aizmirsās mājās, – tad es sapratu, ko nozīmē iet aktierim klāt un teikt: “Piedodiet, man aizmirsās...”

Aktieri ir dažādi – vieni ir ļoti kārtīgi, pēc izrādes iznes paši savu kostīmu un apavus, bet citi nomet, kur pagadās, taču dusmoties nav jēgas – tāds jau cilvēks ir. Un man arī nenāk ne prātā kaut ko aizrādīt! Esmu laimīga, ka tikusi teātrī!

Esam ar izrādi Staiceles kultūras namā. Kostīmu kastes nolikta skatuves aizmugurē. Pirmais cēliens ir beidzies, un tās drānas, kuras vairs nevilks, gribu ielikt kastē, lai vēlāk nav jākavējas. Es tā lēnām un klusām tur krāmējos, bet pēkšņi iečikstas skapja durvis.

Vēlāk man Edgars Sukurs – viņš tolaik bija Valmieras teātra premjers – uzbrēc: “Kā tu uzdrošies izrādes laikā trokšņot!” Un es nu sēžu gaitenī kaktiņā sarāvusies un nobijusies, lai tik mani neviens nepamana...

Tagad droši vien ģērbējām ir vieglāk, jo tērpiem izmanto kvalitatīvākus materiālus, bet tolaik... Es līdz šai dienai ienīstu audumu *Lukss* – to brīnišķīgo tīras vilnas drānu, ko ir tik grūti dabūt gludu... Nekāda gludekļa ar ūdeni un tvaiku jau toreiz nebija; lietojām parastos, slapju lupatu paklāja apakšā. Kādi nu kurā kultūras namā tie apstākļi – bieži nebija vietas, kur kostīmus pakārt; mēs izgludinātos sieviešu svārkus ar kniepatatām spraudām pie aizkariem, lai nesaburzās.

Autobusi arī bija veci, plīsa, mēs ieradāmies pēdējā brīdī. Reiz ar to pašu izrādi *Trīs mīlestības* Jelgavā ieradāmies ļoti vēlu, un es saprotu, ka nepagūšu kostīmus izgludināt. Leo Noreiko ir ļoti prasīgs aktieris – viņam jāvelk smokings, šim tērpiem biksēm vien atlasa lentes gar ārējo vīli. Viņš man liek tās izgludināt, un es skrienu pa kāpnēm kā suns. Vīrieši ģērbās augšā, sievietes – apakšējā stāvā, jāpaspēj visiem visu iznēsāt un vēl izgludināt Noreiko bikses.

Manis dēļ atcelta izrāde!

Rīgā – kultūras namā *Rītausma* – jāspēlē izrāde *Liesmojošā bumbiere*. Režisors – Valentīns Maculēvičs. Uz kostīmu kastēm parasti uzraksta izrādes nosaukumu, lai zinātu, kas jāņem līdzi; tad skatuves strādnieki kastes ielādē mašīnā. Puišiem nav ne jausmas, cik man to kastu ir. Toreiz laikam bija par vienu vairāk nekā parasti, taču beigās izrādās, ka sieviešu kostīmi vispār nav ielikti. Publika sanākusi, gaida, bet aktrisēm nav ko vilkt mugurā. Tas tiešām bija šausmīgi! Sarunāju taksometru; tajā tiek sakrauti kostīmi, un kāds ar šo kravu drāžas uz Rīgu. Bet mobilo telefonu nav, neviens nezina, cik tālu tas taksis ir ticis. Pietrūka minūšu desmit. Izrādi atceļ. Es dabūju samaksāt par taksometru, bet, paldies Dievam, nelika maksāt par atceltās izrādes biļetēm.

Ne jau velti Karels Čapeks grāmatā *Kā tas notiek* rakstījis: brīnums, ka izrādes vispār notiek. Izrāde ir kolektīvs darbs, un katra cilvēka kļūda tūlīt atsaucas uz visiem pārējiem. Valentīns bija pārskaities, skatījās uz mani kā uz tādu indīgu kukaini... Un viņam bija pilnīga taisnība – izrāde Rīgā, cilvēki sanākuši, bet mums viņiem jāsaka: piedodiet, ejiet vien mājās!

Svētku izjūta noskrandušajās mežģīnēs

Pēteris Lūcis atzīmē savu 70. jubileju ar Hauptmaņa lugu *Pirms saules rieta*, un šo izrādi spēlē vēl pēc jubilejas. Mani tur paņēma balles skatā – es nu beidzot PIRMO REIZI ESMU TIKUSI UZ SKATUVES! Izrādes sākumā – balles skatā – bija jādejo polonēze. To es māku! Man iedod zaļu kleitu ar apdriskātām smilškrāsas mežģīņu piedurknēm, iesūta pie frizieres, un ģērbēju priekšniece viņai saka: šitai meitenei arī vajag frizūru – bet friziere ir nikna, jo viņai jau tā daudz darba. Viņa manus matus saņem un sasien astē ar gumiju; es nodomāju: “Un tāda es iešu uz skatuves?!” Bet – kad jāiet, tad jāiet. Un tādā paskatā es pirmo reizi uzkāpju uz Valmieras teātra skatuves.

Man ar kostīmiem pārsvarā jādarbojas vienā skatuves pusē, bet šajā izrādē uz polonēzi jāpaspēj uznākt no otras puses. Es nemaz lāgā nezinu, kā tur var nokļūt! Un tad Zenta – mana pirmā priekšniece – ved mani caur pagrabu uz otru skatuves pusi. Bet uz skatuves man ir tāda jušana, ka esmu nokļuvusi paradīzē. To svētku sajūtu, kādu izbaudīju toreiz, nekad vairs neesmu piedzīvojuši.

Vešeriene, rekvizitore, izrādes vadītāja un aktrise

Mēs esam atgriezušies no brīvdabas izrādes; es mazgāju lērumu vīriešu zeķu. Labi, ka man ir pagalmis, kur varu tās izžaut. Protams, kostīmus dodam arī uz veļas mazgātavu, taču, ja nākamais izbraukums ir pārāk tuvu, – tad jāmazgā pašai.

Un ja būtu tas vien! Reizēm es veicu trīs darbus. Pirmā izrāde, kurā dabūju lomu, bija Paula Putniņa *Pasaulīt, tu ļaužu ēka!* Pēteris Lūcis mani dresēja stundām ilgi, lai varu nospēlēt Zanīti.

Man uzticēja arī vadīt izrādi, šad un tad aizvietoju rekvizitori. Kad spēlēju *Pasaulītē*, mana dienas kārtība bija šāda: es atnāku, uzvelku savu kostīmu, sadalu drēbes visiem pārējiem izrādes dalībniekiem, pārbaudu skatuvi, vai dekorācijas ir kārtībā (tur arī visādi brīnumi gadās!), “palaižu” izrādi, nospēlēju savu lomu, savācu rekvizītus un kostīmus, un mēs braucam tālāk. Es skrienu kā traka, bet ar visu tomēr tieku galā.

Pasaulīte bija ļoti grūta izrāde – ar sarežģītu, interesantu dekorāciju. Scenogrāfs, šķiet, bija Laimonis Bubiens.

Pirmajā cēlienā uz skatuves uzbūvēta māja – darbība notiek pagalmā; otrais cēliens risinās mežā. Pagalmā krusteniski novietoti divi metāla rāmji, pie kuriem piestiprināti jāņogu krūmi. Pie tiem ogas lasa Inga Kalēja, Uldis Koškins un vēl kāds aktieris. Viņiem savstarpēji grūti vienoties, kurš kurā vietā sēdēs, tāpēc, tikko sāk būvēt skatuvi, šie ir klāt un sāk riktēt savus krūmus. Grūtākais, ka vēlmes nesakrīt. Visi, protams, grib tikai labu – lai smukāk izskatās, lai pašiem ērtāk... Vēl trakāk notiek starpbrīdī – tad mājas jumts tiek nolaiests priekšā, bet jumtā sasprausti krūmi, jo uz skatuves jābūt meža izcirtumam un avenājiem... Un tad aktieri staigā pa to jumtu. Lai Dieva rokā!... Krūmi šad un tad apgāzās – tad atkal visi neapmierināti: man nav tā, bet man nav šitā! Tagad man par to jāsmejas, bet toreiz gan smiekli nenāca.

Rekvizīti parasti tiek novietoti lielajā skatuvē uz rekvizītu galda. Kad izrāde jau “iegājusies”, tad veidojas zināma sistēma – viss jau ir saplānots, rekvizitors uzzīmē, kur un kas atrodas. Tas arī ir atbildīgs darbs – visam jābūt savās vietās, nekas nedrīkst pazust vai trūkt.

Ligitai Dēvicai izrādē *Sieviete ārpus mīlestības un nāves* bija uzšūts rozā kombinē – tāda viņa staigāja pa skatuvi. Vienā reizē es ar karstu gludekli pieskāros tam kombinē, un izdeg caurums – pašā priekšā... Visu nakti madaroju spodršuvumā tādu skaistu rozā dekoratīvo puķi virsū. Tagadējos laikos jau nebūtu

nekas – sameklētu citu vai uzšūtu jaunu, bet toreiz... Ir jau grūti iedomāties, ka neko taču nevarēja nopirkt – ne drēbes, ne kurpes – pilnīgi neko. Un ja nu laimējās dabūt kādu skaistu lietu, tad to loloja kā acuraugu. Atceros – kādai aktrisei bija trāpījušās skaistas brūnas unģāru kurpes. Tās kastītē tika glabātas no izrādes uz izrādi. Labas mantas ļoti saudzēja.

Kreklus šuva no prasta kokvilnas auduma ar cietināmām priekšām – tie izskatījās pelēki un burzījās – ak tu tētīt! Ar tiem gan bija noņemšanās! Bet, kad cilvēks ir jauns, tad ar visu tiek galā.

Savā ziņā izbraukumos ir vieglāk, jo tad viss atrodas kompaktāk. Teātrī katrs sēž savā grimētavā, kas visas ir vienā stāvā, bet skatuve atrodas citā stāvā, tāpēc iznāk pamatīgi noskrieties. Bet izbraukumā toties jāskatās, lai, projām dodoties, kaut kas neaizmirstas.

Un vēl bija tāda prasība – katrā kostīmā vajadzēja iešūt četrciparu inventāra numuru. Arī lakatiņos un zeķēs. Nāca inventarizētāji un pārbaudīja, strostēja mani: “Regīna, kāpēc drēbēs nav iešūti numuri?”

Pateicoties aktrisei Dacei Eversai un režisoram Valentīnam Maculēvičam, tiku no ģērbējas darba vaļā.

Līgums ar Daci Eversu joprojām spēkā

Pēc Kultūras un izglītības darbinieku tehnikuma beigšanas Dace strādāja par izrāžu vadītāju un sāka arī spēlēt izrādēs. Dace ir tīrradnis, viņa ar savu temperamentu lieliski darbojas uz skatuves un ātri tiek pamanīta. Izrādē *Piedod man*, kas vēstīja par karu, par medmāsiņas un karavīra mīlestību, Dacei iedeva galveno lomu, un viņa vairs nevarēja savienot izrāžu vadītājas un aktrises darbu.

...Mēs sēžam Salacas krastā Mazsalacā – pie klintīm, pie estrādes – un noslēdzam mutisku vienošanos. Dace man saka:

“Regīna, tu tagad iesi manā vietā, jo es būšu aktrise. Bet, ja man nekas ar to aktrisi nesanāks un es gribēšu atpakaļ, – vai tu man to vietu atdosi?” Apsolu Dacei, ka tad es iešu atpakaļ par ģērbēju, bet viņa – par izrāžu vadītāju.